

УДК 94(477)«1985-1991»

ЮЛІЯ ПАВЛЕНКО

м. Миколаїв

julgubanova@gmail.com

ПРОМИСЛОВИЙ РОЗВИТОК МИКОЛАЇВЩИНИ В ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ» (1985–1991 рр.)

Стаття ставить за мету дослідити промисловий розвиток Миколаївської області в період «перебудови» (1985–1991 рр.), проаналізувати позитивні зміни та хиби в промисловій політиці радянської влади в зазначений період, їх віддзеркалення на місцевому рівні.

Ключові слова: «перебудова», Миколаївщина, промисловість.

На квітневому (1985 р.) пленумі ЦК КПРС вперше зроблено акцент на потребі докорінних змін в економіці СРСР. Концепція прискорення набула свого подальшого розвитку і конкретизації на XXVII з'їзді КПРС, що в 1986 р. прийняв документ «Основні напрямки економічного і соціального розвитку СРСР на 1986–1990 рр. і на період до 2000 р.». Однак дане рішення не реалізовано. В той же час в XII п'ятиріччі здійснено заходи щодо прискорення науково-технічного прогресу. В 1986 р. зареєстровано 14 наукових відкриттів, використано понад 23 тис. винаходів і 4 млн. раціоналізаторських пропозицій, в т.ч. по області більше 19 тис. винаходів та раціоналізаторських пропозицій. У промисловості освоєно виробництво і розпочато випуск 48 видів продукції. Створено 14 зразків нових типів машин, устаткування, приладів і засобів автоматизації. На комплексну механізацію та автоматизацію переведено 65 дільниць, цехів, виробництв, встановлено 63 механізованих поточкових, автоматизованих і роторних ліній, 46 промислових роботів. Створено 775 автоматизованих систем управління технологічними процесами. Питома вага промислової продукції вищої категорії якості в загальному обсязі по області склала 19,5%. За рахунок проведення науково-технічних заходів у промисловості умовно вивільнено в розрахунок на рік 4500 осіб, економія від зниження собівартості продукції склала 17 млн крб. У 1986 р. в порівнянні з 1985 р. загальний обсяг промислової продукції збільшився по області на 8,8%. Річний план реалізації промислової

продукції виконано по області на 101,7%. Підприємства області реалізували понад план промислової продукції на 45,5 млн. крб. У 1986 р. в порівнянні з 1985 р. продукція машинобудування і металообробки зросла на 8,5%. У складі паливно-енергетичного комплексу вищого приросту досягла атомна електроенергетика і газова промисловість. Випуск товарів культурно-побутового і господарського призначення на 6% вище, ніж в 1986 р. У 1986 р. промисловістю області вироблено товарів народного споживання на 1,5 млрд. крб., що на 4% більше, ніж в 1985 р. Випуск товарів культурно-побутового і господарського призначення на 11,4% більше, ніж в 1985 р. [1, 5]. Продуктивність праці в промисловості в 1986 р. по області зросла на 8,7%. За рахунок підвищення продуктивності праці отримано 97% приросту виробництва промислової продукції. У той же час по області з планом з реалізації продукції не впоралися 14 промислових підприємств або 8,4% їх загальної кількості. 15 промислових підприємств в 1986 р. не виконали план по продуктивності праці, 26 колективів – зобов'язання з постачання. Не забезпечено виконання планових завдань по основним техніко-економічним показникам промисловістю Вознесенська, Первомайська, Веселинівського, Жовтневого, Казанківського, Миколаївського, Новобузького районів [1, 6].

З січня 1987 р. в промисловості області на повному розрахунок і самофінансуванні працювали шість підприємств, підпорядкованих Міністерству легкої промисловості УРСР, з січня 1988 р. – 55 підприємств різних міністерств, на

частку яких припадала майже третина обсягу промислової продукції. На підприємствах, які працюють в умовах госпрозрахунку і самофінансування, впроваджуються принципи самоуправління, обрано ради трудових колективів. У ряді випадків почали використовувати принцип виборності керівників. Підприємства самостійно розробляють і утверджують плани. Підвищена матеріальна зацікавленість колективів у досягненні високих кінцевих результатів. Цьому сприяли додаткові нарахування фонду матеріального заохочення за виконання плану поставок продукції за договорами, диференційовані надбавки до тарифних ставок за професійну майстерність, доплати за інтенсивність праці. Підприємствам дано право за погодженням з профспілковими організаціями самостійно затверджувати положення про преміювання працівників за основні результати діяльності, самостійно визначати умови, показники, розміри, порядок та строки виплати премій. У 1987 р. на підприємствах, які працюють в умовах повного госпрозрахунку і самофінансування, впроваджено 553 науково-технічні заходи. Зокрема, п'ять маловідходних, безвідходних та ресурсозберігаючих технологій, у результаті чого прибуток зріс на 1,4 млн крб. У тому числі за рахунок економії від зниження собівартості продукції – на 0,9 млн. Головним критерієм оцінки господарської діяльності підприємств в умовах повного госпрозрахунку є виконання договірних зобов'язань. У 1987 р. цей показник дорівнював 99,8%. Однак в 1988 р. становище погіршилось: серед боржників опинилися Вознесенське шкіряне об'єднання, заводи «Миколаївсьільмаш», «Поліграфмаш», мастильних систем. Не сталося докорінного поліпшення в роботі по ресурсозбереженню і використанню вторинних ресурсів. Питома вага продукції, що відповідає світовому технічному рівню, в обсязі найважливіших видів виробів становить 31,5%. Це менше від планового завдання на 6,8%. Промисловими підприємствами, які працюють в умовах повного госпрозрахунку і самофінансування, за 1987 р. одержано 44% всього прибутку промисловості області. Однак четверта частина підприємств не виконала план з фінансових показників і недоодержала прибутку майже на

4 млн крб. Заводи Миколаївський шкіряний та дослідно-експериментальний пористих наповнювачів – збиткові. 34% прибутку, одержаного підприємствами, залишено у розпорядженні колективів і направлено на розширення виробництва, матеріальне стимулювання і розвиток соціальної сфери. 7% прибутку перераховано міністерствам на утворення централізованих фондів і резервів, 46% направлено у держбюджет. Надмірне вилучення прибутку в централізовані фонди і резерви міністерств знижує госпрозрахункову зацікавленість підприємств у підвищенні ефективності господарювання. Так, у Первомайському і Олександрівському гранітних кар'єрах тресту «Запоріжнерудпром» Міністерства будматеріалів УРСР, які випускають однорідну продукцію, нормативи відрахування у бюджет становлять 43,3% та 64,6%, відповідно з одночасним вилученням прибутку в централізовані фонди 31 і 18,5%. У зв'язку з цим підприємствам залишається лише шоста частина одержаного прибутку. Зростання балансового прибутку обумовило підвищення відрахування у фонди економічного стимулювання. Помітно зросли відрахування на заводі «Дормашина» (в 2,3 рази), в трикотажному об'єднанні та на взуттєвій фабриці (в 1,3 рази), де працівники зацікавлені в результатах своєї праці. Введено нормативний порядок розподілу його між бюджетом і підприємством [2].

В ряді галузей господарства, на підприємствах допускаються збої, порушується ритм, зростають борги перед державою, позначаються прорахунки в плануванні, матеріально-технічному забезпеченні, організації праці і виробництва. План реалізації промислової продукції з урахуванням зобов'язань з поставок за січень-липень виконано на 99,1%. Недопостачання продукції за номенклатурою договорів становить 11,7 млн крб. і збільшилася в порівнянні з 1986 р. Не забезпечили договірних зобов'язань 26 об'єднань і підприємств. Особливо низький рівень їх виконання в Олександрівському кар'єрі, на заводах «Миколаївсьільмаш», «Дормашина», підйомно-транспортного устаткування. Значний борг мають виробниче об'єднання мастильних систем, заводи імені 25 Жовтня, Олександрівський

силікатний, Вознесенське шкірооб'єднання, Очаківський промкомбінат. Обсяг товарної продукції порівняно з планом січня-липня 1986 р. збільшився на 1,7% при запланованому прирості на цей період 2,5%, а проти фактичного обсягу – зменшився. План продуктивності праці за січень-липень 1987 р. не виконали 10 районів, 27 підприємств. Через це втрачено продукції на 10,5 млн крб. Не виконали плану будівельно-монтажних робіт трест-майданчик «Атомгідроенергобуд», трест «Миколаївводбуд», об'єднання «Миколаївоблагробуд», управління будівництва Південноукраїнської АЕС та «Дніпробудводбуд» [3].

Завдяки зусиллям колективів заводів Чорноморського суднобудівного, імені 60-річчя СРСР, Миколаївського глиноземного, Первомайської мебельної фабрики в 1987 р. в області випускалося більше 60 найменувань виробів з державним «Знаком якості» на суму близько 350 млн крб. Однак значна частина продукції підприємств області виходить із значними відступами від вимог стандартів і технічних умов [4, арк. 18]. В 1987 р. зі 154 підприємств, перевічених Миколаївським центром стандартизації і метрології (ЦСМ), на 117 виявлено порушення нормативно-технічної документації. В 63 випадках встановлено факти реалізації продукції з відступом від вимог стандарту на загальну суму близько трьох мільйонів карбованців. Завод «Електротехнік» виготовив 7,5 тис. неякісних електродвигунів, Вознесенське шкірооб'єднання реалізувало більше 4 млн кв. дцм шкіри на 324 тис. крб. Неякісну продукцію реалізували Кам'яномостівський завод сільгоспмашин та Снігурівський консервний завод на суму 106,4 тис. крб. [5].

У 1986 р. на промислових підприємствах області впроваджено 65 промислових робіт, встановлено 47 механізованих і автоматизованих ліній. На комплексну механізацію та автоматизацію переведено 58 дільниць, цехів, виробництв. У 1987 р. встановлено 135 робіт, у тому числі з цикловим програмним управлінням 110. Це сприяло розширенню використання прогресивних технологій, створило можливості для подальшого поліпшення умов праці. Проте дані масштаби впровадження механізації та автоматизації не дозволили

подолати в цілому відставання у використанні навіть наявного прогресивного технологічного потенціалу. Питома вага робітників, що виконували на автоматичних лініях все вручну, вище (31,7%), ніж на механізованих (26,3%). Це є результатом недосконалості технологій, засобів механізації, в цілому проведеної технічної політики. У 1985 р. з 187 обстежених промислових підприємств 3,2% взагалі не впроваджували науково-технічні новинки. З 1985 по 1987 рр. ніяких змін на даних підприємствах не відбулося [6, 37].

В період «перебудови» розпочався процес активного залучення молоді до участі в технічних пошуках. Для цього створено три госпрозрахункових центри науково-технічної творчості молоді (НТТМ), три філіали, госпрозрахункове молодіжне об'єднання, 28 рад НТТМ на підприємствах, в установах та організаціях, декілька рад молодих вчених, громадських та студентських конструкторських бюро, комплексних творчих молодіжних колективів. Постановою секретаріату ЦК ЛКСМ України Миколаїв визнано базовим по розвитку НТТМ у республіці. В той же час у Первомайську, Вознесенську, ряді сільських районів у цілому повільно розвивається система науково-технічної творчості молоді. В Миколаєві також лише 10% підприємств, установ та організацій мають первинні ради НТТМ. Як наслідок ефективність їх роботи є вкрай незадовільною [7]. В 1987 р. ЦК КПРС підтримав пропозицію ЦК ВЛКСМ про створення в країні єдиної громадсько-державної системи науково-технічної творчості молоді. В Миколаєві під назвою «Корабел» відкрито один з сорока перших центрів [8]. Лише в 1987 р. від використання 12,3 тис. винаходів та 18,2 тис. раціоналізаторських пропозицій одержано економічний ефект у сумі 54,5 млн крб. В змаганні новаторів прийняли участь більше 23 тис. чол. [9].

У 1985 р. в області за рахунок усіх джерел побудовано 11,5 тис. нових упорядкованих квартир загальною площею 519 тис. м², у тому числі в сільській місцевості – 135 тис. м². [1, 10].

На 1988 р. в Миколаєві зареєстровано 250 кооперативів, які виробили продукції і надали послуг більш як на 4 млн крб. [10]. Експорт товарів з області в 1988 р. склав

32,2 млн крб. Протягом 1989 р. він збільшився вдвічі. За кордон область поставляла океанські рудовози, дорожні машини, косметичні ви­роб­и [11].

У 1989 р. запущений у дію третій енерго­блок Південноукраїнської АЕС [12]. Після про­веде­ння в 1989 р. комплексної екологічної експертизи проекту Південноукраїнського енерго­комп­лексу спочатку заплановані пер­спек­тиви побудови 5 і 6 енергоблоків скасовані, значно обмежені потужності енерго­комп­лексу в цілому, почалася розробка схеми комплексного використання і охорони вод­них ресурсів басейну [13]. Будівництво Пів­денноукраїнського енергокомплексу науково необ­ґрунтоване [14, арк. 14]. Проект не від­по­відав рекомендаціям Держбуду СРСР по охороні навколишнього середовища і раціо­нальному використанню природних ресурсів, суперечив Конституції СРСР, Основам земель­ного і водного законодавства та потребував докорінної переробки з врахуванням екологі­чно кризової ситуації, що склалася на півдні України і в республіці в цілому [15, 18].

У 1989 р. в Миколаєві під егідою галузево­го інституту економіки суднобудівної проми­словості створили міський центр профорієнтації «Румб», спираючись на досвід і методич­ні розробки лабораторії професійної орієнтації [16]. Почалося створення перших комер­ційних банківських структур: 1 серпня 1989 р. почав кредитно-розрахункову діяльність «Николаевкоопбанк» [17], у 1990 р. – акціонерно-комерційний «Агропромбанк» [18], осно­вним напрямком діяльності яких стає обслу­говування зовнішньоекономічної діяльності підприємств області. В 1989 р. створена Мико­лаївська обласна Спілка кооператорів – вільне демократичне об'єднання працівників, зайня­тих індивідуальною діяльністю [19]. Тільки протягом одного 1989 р. кількість кооперати­вів збільшилася в 3,3 рази і склала 225 чол. [20], надходження до обласного бюджету склали 900 тис. крб. [21].

У 1990 р. 27 підприємств області заснува­ли Миколаївську асоціацію зовнішньоеконо­мічного співробітництва «НІКА», виконавча дирекція якої стала зовнішньоторговельною фірмою. Протягом року колективу асоціації вдалося встановити цілий ряд вигідних

контрактів з іноземними фірмами Австрії, Греції, Іспанії, Італії, освоїти нову досконалу технологію – технологію міжнародних ринко­вих торговельних взаємин [22]. Асоціація отримала право на прибережну торгівлю з Турецькою республікою [23].

Також перші зовнішньоекономічні зв'яз­ки підприємств Миколаївщини представлені сумісними контрактами з австрійською фір­мою «Совмабл», болгарсько-фінською компа­нією «Новінтекс», фірмами «Дорн'є», «Ком­ко» [24, 63]. Миколаївський косметичний комбінат «Червоні вітрила» розпочав співпра­цю з британсько-нідерландської фірмою «Квест» – одним з найбільших в світі вироб­ників парфумних композицій та індивідуаль­них ароматичних речовин, а також смакових і харчових ароматизаторів [25]. У 1991 р. суд­нобудівний завод імені 61 Комунара виконав один з перших іноземних замовлень – побудо­ваний плавучий готель на замовлення дансь­кої фірми «Флотель Орхус А/С» [26].

У 1990 р. укладено угоду межу компанією з міжнародного економіко-технічного співро­бітництва провінції Ганьсю, Ланчжоуської фабрики дитячого одягу (Китайська Народна Республіка) та Миколаївським об'єднанням «Ольвія», об'єднанням «Южанка» – про ство­рення спільної фабрики дитячого одягу в м Вознесенську під назвою «Дружба» [27].

Миколаївський облсількомунгосп і авст­ралійська фірма «Коссак Халл» створили спі­льне підприємство «Совмабл» по розробці прибузьких гранітів і виробництву будівель­них матеріалів. Зарубіжні партнери побудува­ли будівлю цеху, забезпечили поставки техно­логічного обладнання [28].

У 1991 р. почалася співпраця астрахансь­кого суднобудівного об'єднання «Червоні ба­рикади» і миколаївського заводу «Океан»: представники російської кампанії взяли в оренду частину сухого доку для монтажу са­мопідйомної бурової установки типу «Шельф», яка призначена для об'єднання «Чорноморнафтогаз». По Волго-Донському каналу, Азовському і Чорному морям три ве­ликі блоки-понтони доставлені з Астрахані в Миколаїв і склали основу бурової [29]. У 1991 р. ініціативною групою студентів МКІ створено філію радянсько-кувейтського

спільного підприємства в галузі харчової та переробної промисловості [30].

У 1991 р. Миколаїв стає «відкритим» для іноземних торгових суден. У червні 1991 р. першим іноземним судном, пришвартованим у порту Миколаєва став турецький суховантаж «Трансмаріно-1» [31]. Слідом за ним у Миколаївському порту стали швартуватися судна під грецькими, єгипетськими, мальтійськими, кіпрськими та іншими прапорами світу: індійський теплохід «Індія Реноун», ліванське судно «Паркасес», турецьке «Енгін Картоноглу», болгарський сухогруз «Йорданка Ніколова» [32].

У 1987 р. в Миколаєві відкрито новий, найбільший на півдні України залізничний вокзал з пропускною здатністю до 1000 осіб на добу, будівництво якого тривало шість років замість запланованих 36 місяців [33].

Період «перебудови» для виробничого об'єднання «Екватор» характеризується напруженою роботою по завершенню проектування приладів автоматики нового покоління, освоєння їх виробництва і впровадження їх в обладнання системи кондиціонування та очищення повітря. У 1986 р. поставлено на виробництво нове покоління автономних центральних кондиціонерів типу «Клімат-125» для ракетних катерів проекту «Алмаз» і кораблів на повітряній подушці проекту 12323. У вересні 1984 р. проведена восьма Всесоюзна науково-технічна конференція «Сучасний стан та перспективи розвитку кондиціонування повітря на судах» [34, арк. 173]. У 1985 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР за великі заслуги у створенні та виробництві спеціальної техніки виробниче об'єднання «Екватор» нагороджується орденом Трудового Червоного Прапора. Об'єднання бере участь у виставці «Наука – суднобудуванню-89», де експонувалися кондиціонер «Клімат-125», генератор іонів, електродвигун із зовнішнім ротором і інші конструкторські рішення [35, 119].

У перші роки «перебудови» сповзання економіки до кризового стану на Миколаївщині пощастило на деякий час загальмувати. Зростання промислового виробництва у 1989 р. порівняно з 1985 р. становило 112,9% [36, 89]. Підвищувалася продуктивність праці,

збільшувалися об'єми випуску промисловості та сільськогосподарської продукції. Однак хвиля спаду виробництва не могла обминати й Миколаївщину. Вже в першому кварталі 1991 р. кожне друге підприємство області зменшило обсяг виробництва. Скоротився, насамперед, випуск товарів масового споживання. Надалі спад поглибився. Зупинилися підприємства ряду галузей, робітників посилали у неоплачувані тривалі відпустки. У важке становище поставлена суднобудівельна промисловість, яка забезпечувала роботою і заробітком майже 60 тис. миколаївців. Знизився обсяг перевезень на автомобільному, річковому та авіаційному транспорті. Скоротили обсяги робіт будівельники. Частина підприємств перейшла на скорочений робочий день, тиждень. Відповідно знижувалася реальна заробітна плата. Однак різкого обвалу економіки вдалося уникнути. В грудні 1991 р. зафіксоване навіть незначне зростання виробництва товарів народного споживання. В той же час ситуація на підприємствах та в організаціях області ставала вкрай напруженою: на 13% скоротилися обсяги виробництва, на 12% – продуктивність праці. Найбільше падіння відбулося в Первомайському, Новобузькому, Жовтневому, Єланецькому, Новоодеському та Казанківському районах області. Критичною стала ситуація на машинобудівних підприємствах, де спад виробництва склав 20,8%. Особливо болісним становище стало на миколаївських суднобудівних заводах, основним замовником яких виступало Міністерство оборони СРСР. Так, ЧСЗ, ще у 1987 р. приступив до спорудження крейсера «Ульяновськ», а в жовтні 1991 р. Міноборони СРСР припинило фінансування об'єкту [37, арк. 62]. З урахуванням оплачених матеріалів і устаткування фактичні затрати ЧСЗ оцінювалися сотнями мільйонів карбованців. Крім того, більше 200 млн крб. становив борг замовника – Міністерства оборони СРСР. В подальшому (04.02.1992 р.) Кабінет Міністрів прийняв рішення про утилізацію крейсера.

Таким чином, «перебудова» стала нібито революцією «згори», з усіма притаманними їй вадами і обмеженнями. Економічна реформа перших років перебудови не дала бажаних наслідків. Причини полягають у тому, що,

по-перше, сама модель реформи, сконструйована в центрі, об'єктивно вела до розладу економічних відносин; по-друге, переведення підприємств на самофінансування за умов відомчого диктату стало для економіки просто руйнівним. Регламентоване згори планування підштовхнуло підприємства не до підвищення ефективності та якості роботи, а до збільшення прибутків за рахунок багаторазового підвищення цін. Що, в свою чергу, призвело до повного ігнорування інтересів споживача, неконтрольованого зростання грошових виплат на виробництві, порушення договірних зв'язків. Складності у розвитку економіки України поглиблювалися також тим, що під час перебування у складі СРСР господарство республіки базувалося на суб'єктивізмі, волюнтаризмі, насильстві й поневоленні. Внаслідок цього структура економіки, з одного боку, значною мірою набула архаїчного, притаманного для колонії, характеру. В республіці розвивалися переважно паливні та сировинні галузі, які є надзвичайно трудомісткими й водночас мало-прибутковими. З іншого боку, Україні нав'язувалося створення понад усяку норму багатьох могутніх енергетичних потужностей, підприємств військово-промислового комплексу, що особливо властиве промисловості Миколаївщини. Злам адміністративно-командної системи управління, відсутність централізованого постачання, розрив економічних зв'язків, соціальна нестабільність, розпад СРСР як цілісної держави призвели до катастрофічного стану економіки області.

Список використаних джерел

- Шаги созидания (К итогам развития экономики в 1985 г. и задачи на 1986 г.) / Сост. И.С. Андрюсюк. — Николаев, 1986. — 110 с.
- Малахова Л. Використовувати переваги госпрозрахунку / Л. Малахова // Південна правда. — 1988. — 27 грудня. — С. 3.
- Більше діла! Економічний огляд // Південна правда. — 1987. — 18 серпня. — С. 3.
- Державний архів Миколаївської області (далі — ДАМО). — Ф. Р-3170. — Оп. 6. — Спр. 79.
- Кудрич П. Поганого краще не робити / П. Кудрич // Південна правда. — 1988. — 5 квітня. — С. 2.
- Еремеев В. Ускорение темпов механизации и автоматизации производства / В. Еремеев, Н. Токаев. — К.: Знание, 1988. — 48 с.
- Енергію молодих — перебудові // Південна правда. — 1988. — 18 листопада. — С. 2.
- Кузнецов А. Робота замовляли? / А. Кузнецов // Південна правда. — 1987. — 7 червня. — С. 2.

- Шумков І. Творці перебудови / І. Шумков // Південна правда. — 1988. — 25 червня. — С. 2.
- Біднина М. У місцевий бюджет / М. Біднина // Радянська Україна. — 1988. — 11 листопада. — С. 2.
- Фирсов О.В. Контакты и контракты / О. В. Фирсов // Правда Украины. — 1990. — 21 марта. — С. 3.
- Мартинова Л. Без фанфар і оркестрів: Репортаж з мітингу, присвяченого пуску третього енергоблока Південно-Української АЕС / Л. Мартинова // Південна правда. — 1989. — 11 жовтня. — С. 2.
- Колесник А. На чаші терезів / А. Колесник // Південна правда. — 1989. — 18 лютого. — С. 2.
- ДАМО. — Ф. Р-992. — Оп. 12. — Спр. 4207.
- Піріашвілі Б. Південно-Український енергокомплекс: за старими проектами? / Б. Піріашвілі, В. Сахаров, М. Мінц // Рідна природа. — 1989. — № 2. — С. 17—18.
- Філіпенко В. «Румб» розпочав експеримент / В. Філіпенко // Радянська освіта. — 1989. — 8 вересня. — С. 2.
- Ендельштейн М. Кооперативний банк на Миколаївщині / М. Ендельштейн // Південна правда. — 1989. — 7 липня. — С. 3.
- Захарова Р. Банк — акціонерно-комерційний / Р. Захарова // Південна правда. — 1990. — 10 серпня. — С. 2.
- Сапов О. Створено обласну спілку кооператорів / О. Сапов // Південна правда. — 1989. — 9 травня. — С. 3.
- Стеценко М. Кооперативи: до питання про розвиток руху в області / М. Стеценко // Південна правда. — 1990. — 21 січня. — С. 3.
- Умеренков О. Що заважає єднанню / О. Умеренков // Південна правда. — 1989. — 25 серпня. — С. 2.
- Фірсон О. Ключ до зовнішнього ринку / О. Фірсон // Південна правда. — 1991. — 10 квітня. — С. 2.
- Акимов К. «Зовнішторг» території / К. Акимов // Південна правда. — 1990. — 8 вересня. — С. 2.
- Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження: III Миколаїв. обл. краєзнав. конф. / Ред. рада: Л. Д. Хлопінська (гол.) та ін. — Миколаїв: Атол, 2000. — 408 с.
- Деловые контакты «Алых парусов» // Южная правда. — 1991. — 12 июня. — С. 3.
- Яковлев К. Плавающая гостиница для Дании / К. Яковлев // Радянське Прибужжя. — 1991. — 6 квітня. — С. 3.
- Володенко С. Буде дружба у Вознесенську / С. Володенко // Південна правда. — 1990. — 22 липня. — С. 2.
- Кузнецов А. «Совмабл» строится и работает / А. Кузнецов // Правда Украины. — 1990. — 14 июля. — С. 2.
- Кузнецов А. Сотрудничают корабли Украины и России / А. Кузнецов // Водный транспорт. — 1991. — 19 декабря. — С. 2.
- Хайтин А. «Фирмачи» из НКИ / А. Хайтин // Вечерний Николаев. — 1991. — 18 апреля. — С. 2.
- Баранов М. Через сорок років / М. Баранов // Радянське Прибужжя. — 1991. — 20 червня. — С. 3.
- Рашковецкий М. В Николаевском порту / М. Рашковецкий // Моряк. — 1991. — 21—27 ноября. — С. 5.

33. Малишев Ю. Вокзал «Миколаїв» міняє адресу / Ю. Малишев // Південна правда. — 1987. — 21 березня. — С. 1.
34. ДАМО. — Ф. Р-2088. — Оп. 4. — Спр. 89.
35. Завод «Екватор». Страницы истории / В. Х. Ромашкан и др. — Николаев : Атолл, 2003. — 222 с.
36. Павлик І.С. Історія Миколаївщини / І. С. Павлик, П. М. Тригуб, О. В. Білюк. — Миколаїв : Вид-во УДМТУ, 1996. — 210 с.
37. ДАМО. — Ф. Р-578. — Оп. 14. — Спр. 37.

YULIIA PAVLENKO
Mykolaiv

**THE INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN THE MYKOLAIV
OBLAST DURING PERESTROIKA
(1985–1991)**

The article aims to study the development of Mykolaiv oblast industrial development Perestroika (1985–1991), analyze positive changes and failures in the industrial policy of the Soviet regime in the specified period and their local implementation.

Keywords: Perestroika, the Mykolaiv oblast, industry.

ЮЛИЯ ПАВЛЕНКО
г. Николаев

**ПРОМЫШЛЕННОЕ РАЗВИТИЕ НИКОЛАЕВЩИНЫ
В ПЕРИОД «ПЕРЕСТРОЙКИ»
(1985–1991 гг.)**

Статья ставит целью исследовать промышленное развитие Николаевской области в период «перестройки» (1985–1991 гг.), проанализировать позитивные изменения и ошибки в промышленной политике советской власти в обозначенный период, их отражение на местном уровне.

Ключевые слова: «перестройка», Николаевщина, промышленность.

Стаття надійшла до редколегії 05.05.2016